

mutatja be. Hiszen hiszen mást jelent az informatika alkalmazása egy leendő programozó matematikus, mást egy közgazdász, megint mást egy ápolónő vagy leendő kőműves szakmunkás számára. Ezen speciális informatikai szakismeretek megtanítását a megfelelő szaktárgyaknak kell magukra vállalni. A kidolgozásban az eddigi szakképzési tantervek mellett fel kell használni a világbanki szakképzési project jelenleg folyó kutatásainak-fejlesztéseinek eredményeit is. A rendkívül összetett, sokrétű fejlesztési feladat (a tanítási programtól kezdve a tanterven át a különféle taneszközökig), teljes vertikumában a szakképzési célok miatt túlnő a 12 éves modellkísérlet jelenleg adott kutatási-fejlesztési lehetőségein.

Összegzés

A fejlesztési koncepció eredménye egy hazai viszonylatban új, sőt nemzetközi összehasonlításban is számos új vonást mutató, nem megszokott iskolatípus lesz. A gyakorlati kipróbálás több iskolában elindult, 1. osztálytól kezdve. A tantervkészítő munkacsoportok és kipróbáló iskolák munkaértekezletei fokozatosan erősítik az új modell továbbfejlesztésének igényét. Az informatika munkacsoport most van alakulóban, léte és tevékenysége nemcsak pénzügyi feltételektől függ. Az is igen fontos, hogy a résztvevő pedagógusok, a szülők, a közvélemény minél inkább elfogadja az informatikát az iskola falai között. Ne lássanak benne felesleges terhet, de ne azonosítsák – a sajnos még ma is élő téves gyakorlat értelmében – a számítástechnikával, a programozásoktatással vagy egyéb szakmai jellegű, nem az általános műveltséghez tartozó ismerettel. Az eddig kifejlesztett és kidolgozás alatt álló segédanyagok (tankönyvek, szoftverek) valóban olyan informatikai alkalmazásokat erősítsenek, amelyek a gyermek, az egyén számára lehetővé teszik képességei kibontakoztatását. Ekkor valósulhat meg igazán a koncepcióban szépen megfogalmazott esélyegyenlőség. Az informatika – bármily hatékony eszköz is kezünkben – önmagában nem alkalmas erre, csak akkor, ha értelmesen, alkotó módon és türelmesen használjuk az oktatásban, a nevelésben.

HIVATKOZÁSOK

- (1) Loránd Ferenc: *Iskola az esélyegyenlőségért*. Új Pedagógiai Szemle, 1991. 1. szám, 80-86. o.
- (2) *Nemzeti Alaptanterv. A kötelező iskolázás közös alapkövetelményei*. MKM, 1992.
- (3) *Modellfejlesztés egy 12 évfolyamos általános és szakképző iskola variánsainak létrehozására*, OKI Iskolafejlesztési Központ, 1992. március
- (4) Körösné: *"Én is tudok írni, olvasni, rajzolni – számítógéppel..."*. Iskolakultúra, 1992. 3. szám, 43-51. o.
- (5) Farkas Károly – Körösné Mikis Márta: *Gondolatok a kisgyermekkorai informatikaoktatásról*. Iskolakultúra, 1991. 1-2. szám, 15-21. o.
- (6) Papert: *Észrengés. A gyermeki gondolkodás titkos útjai*. SZÁMALK, 1988.
- (7) Farkas – Körösné: *Játszd el a teknőcöt!* Segédkönyv tanítóknak az informatika oktatásához, 1-2. és 3-4. osztály, Pest Megyei Pedagógiai Intézet, 1990-1991.
- (8) *Könyv- és könyvtárhasználati ismeretek*. Tanmenet az ált. iskolák számára (Szerk: Homor Tivadar), Győr, Városi Könyvtár és Győr-Sopron Megyei Pedagógiai Intézet, 1990.
- (9) *Informatikát tanulok*. Tankönyv általános iskolásoknak. Vas Megyei pedagógiai Intézet, megjelenés alatt.
- (10) *Ajánlás a számítógépek iskolai alkalmazására*. OPI, 1989.
- (11) *Technika-Informatika modulterv az általános iskolák és gimnáziumok számára*. OPI, 1989.

KÖRÖSNÉ MIKIS MÁRTA

Ismeretszerzés és gazdálkodás az iskolában

A minden részletében előre behatárolt, kidolgozott, változtatást nem tűrő, merev tantervi, óratervi, anyagi, pénzügyi keretek közé szorított iskola pedagógusát, diákjait nincs ami ösztönözze a jövedelmezőbb, gazdaságosabb szellemi és anyagi javak létrehozására, elsajátítására, megőrzésére. A gyermek mindent csak "kap", de "adni" nem áll módjában. Nem adhatja egy-

éniségét, adottságait: véleménye, önkifejezése nem talál meghallgatásra – gyakran még a szülők részéről is elutasításban részesül.

A gazdálkodás feltételezi a döntéshozatalt, a válogatást: bővítés (szűkítés) az ismeretanyag terjedelmében, a taneszközök beszerzésében, előállításában: az idő- és pénzkeret felhasználásában. A gazdálkodás szerepe vetekszik a pszichológia szerepével. Jelen van a tanítási órákon, szakköri foglalkozásokon, a tanműhelyben, veteményeskertben egyaránt. A gyermeknek módjában áll saját egyéniségét, képességeit, adottságait bekapcsolni az ismeretszerzés folyamatába. Alkotásaival, értékteremtő munkájával hozzájárulhat iskolája, lakóhelye szépítéséhez, sőt a felmerülő kiadások fedezéséhez is.

Az ismeretszerzést nem az osztályokért, pontszámokért folytatott hajsza motiválja elsősorban, hanem az alkotni, megismerni, felfedezni vágyás, a tenni akarás öröme. Az ösztönzés lehetőségei ezáltal kitágulnak. Bizonyítvány, ellenőrző könyv, elismerő oklevél kiegészülhet nyilvános szerepléssel, tárlattal, publikációval, táborozással, ösztöndíjjal, prémiummal is. A gazdálkodással egybekötött ismeretszerzés gondolata már a századforduló pedagógiai törekvéseiben is felvetődött. A Tapolczai Lapok 1913. január 26. száma (1) írja: "Ötven holdas fűztelep, állami faiskola, kertészet a vasúti állomásra vezető út balfelén, a legutóbb épített házsor alatt. A három terület, mintegy 105 kat. hold, Birkás Antal állami kertész kezelése alatt lesz.

A földművelési miniszter kiküldöttei ez alkalommal értekezletet tartottak, a helybeli elemi és polgári iskolák igazgatóival létesítendő konyhakertészeti telepen leendő gyakorlati oktatás bevezetése tárgyában.

A tervezet szerint a gyakorlati kertészkedés, ami hetenkint néhány órából állna, nem lesz ugyan kötelező a tanulókra nézve, mert csak azok vesznek részt abban, akik önként jelentkeznek, de alig hisszük, hogy akadna tanuló, aki azon részt venni nem óhajtana. A gyermekeknek kellemes szórakozást nyújtó foglalkozás mellett bizonyára meg lesz annak, lelket, erkölcsöt nemesítő hatása is, különösen akkor, midőn a tervezet szerint minden tanulónak lesz egy-egy táblácska földje, amelyen a gyakorlatát végzi és a természetvényt ingyen megkapja.

A létesítendő állami faiskolában a vidékünk égalji és talaji viszonyainak megfelelő gyümölcsfákat fogják tenyészteni. E telep szolgálna gyakorló helyül a község által kérelmezett kertmunkásképző tanulóknak és talán itt nyer elhelyezést az óhajtott baromfitenyésztő telep is, ez utóbbit Tapolcza nagyközség kérelmezte. A Tapolcza-vidéki Gazdakör pedig egy háziipari tárgyakat értékesítő szövetkezetet óhajt létesíteni."

Az iskolai gazdálkodás kezdetleges formája a tanulók által megtermelt, előállított, elfogyasztott anyagi javakat foglalja magában. Értékesítési, kereskedelmi lehetőségek hiányában nem térülnek meg a termelés kiadásai, ráfordításai. Nincs miből ösztöndíjat alapítani, szerszámokat, taneszközöket vásárolni. A jövedelmezőséget figyelembe nem vevő szűklátókörűség miatt az iskolafenntartó megvonja az iskolától a gazdálkodás lehetőségét. A tapolcai iskoláskert is felszámolásra került az 1920-as években. Területét kiárusították házhelyeknek, eladták más termelőknek. Újbóli életre hívása ma már csak "kárpótlással" lenne lehetséges.

Az 1932-ben felvetődött "Városliget" részére alkalmas terület vásárlásához a város nem rendelkezett pénzkerettel. (2) A tervezet hangsúlyozta: "A városliget létesítését kössük össze a miniszteri rendelet végrehajtásával, mely utasított, hogy az iskolásgyerekek számára a község létesítsen gyümölcsöst. Ebben a gyümölcsfákkal tarkított ligetben megtanulnák Tapolcza jövő lakói a gyümölcstermelést és ugyanakkor a termés a liget fenntartási költségét is fedezné."

Az iskolai termelőüzemek, szertárak, szakköri helyiségek megtervezésekor a település adottságai is mérvadók – kereslet-kínálat elve áruféleségekben, műsorokban, népviseletben, szokásokban, idegenforgalomban, a természeti környezet szépségében, műemlékvédelemben, a tanulók kedvtelésében, óvodai játékokban, öltözködésben, óvodai és iskolai taneszközök készítésében stb. A tanulók érdeklődése, fantáziája, alkotó (felfedező) kedve anyagi javak mellett szellemi értéket is produkálhat – pl. újságszerkesztés, színdarab, számítógépes program stb.

Az értékesítés történhet családi kötelékben, rendezvényeken, kiállításokon, forgalmas helyen felállított sátrakban, az iskolán belül (vagy kívül) létesített iskolaboltban. Az iskolabolt árusíthat élelmiszert, üdítőt, fűzetet, ceruzát, könyvet is.

Az 1970-ben indult "Szentlőrinci iskolakísérlet" igyekszik a gazdálkodást az iskola egészére kiterjeszteni. Ennek érdekében a tananyagot a tanítási órákat is revízió alá vette. A "komplex tananyag" oldja a merevséget, kötöttségeket, jobban alkalmazkodik a tanulók érdeklődéséhez, adottságaihoz.

A tanulók részvétele a termelőmunkában: (Gáspár László előadása, Kaposvár, 1988. "Megújuló iskola" továbbképzés). Hetenként és tanulóként: 3-4-5-6. osztály háromszor 40 perces időtartamban, a 7-8. osztály négyszer 40 perces időtartamban. A nyári termelőmunkában évi egy alkalommal: 3-4. osztályok négy és fél nap, az 5-6-7-8. osztályok esetén öt és fél nap. A

jövedelem 1/3-ad része a folytonos újratermelésre, 1/3-ad része közösségi célú kiadásokra, 1/3-ad része egyéni jutalmazásokra fordítható.

A termelőmunka és a komplex tananyag az egész napos iskola keretei között közelebb kerülhet egymáshoz, szerves egységet alkothat. A 45 perces tanítási órák feloldásával hosszabb időtartam is biztosítható a kitartást, tartós megfigyelést igénylő csoportos vagy egyéni alkotó munka végzéséhez. A délelőtti megkezdett munka délután is folytatható. A gyermekközpontú alternatív iskolák (Waldorf, Montessori, Freinet) egész napos iskolák. A 45 perces órák feloldásával az osztályterem szerepe is megváltozik, inkább illik rá a munkaterem, műhelyterem megnevezés (3)

A komplex tananyagnak megfelelően a munkaterv a tanév elején "szellősen", csak a megtanítandó legfontosabb összefüggések, fogalmak feltüntetésével készülnek, és csak menet közben épül be az apróbb részletek, elvégzett feladatok teljesítése. A tanulók tanév elején "tisztalappal" indulnak, munkafüzetük évközben telnek meg tartalommal. A kiscsoportok szerveződése a téma (munkaterv, heti terv) megjelölésével kezdődik. Az asztalok, székek a falak mellé tolva, az egész csoport nagy kört alkotva ül. A kör közepére helyezett üres papírlapra (csomagolópapír) kerülnek a témával kapcsolatos ötletek, fogalmak, rajzok, képek. Az azonos ötletet (képet) választó tanulók egy (vagy több) csoporttá állnak össze. A kiscsoportok maradhatnak továbbra is a teremben, de dolgozhatnak a folyosón, szertárban, tanműhelyben, rajzteremben, udvaron, iskolakertben, parkban.

Felkereshetik a közeli erdőt, ligetet, áruházakat, piacot, virágárut, üzemet, könyvtárat, múzeumot is. Munkájuk közben bármikor kikérhetik az iskola bármelyik dolgozójának tanácsát, véleményét, javaslatát, értékelését. A pedagógus mindig együtt kutat, bújárkodik, dolgozik a gyermekkel. Előre közösen meghatározott időközökben megbeszélésre összejönnek a csoportok. Egy-egy téma feldolgozására több nap is fordítható.

A kiscsoportok bemutatkozása teremrendezéssel kezdődik. A falak mellett az asztalokra kerülnek a gyűjtemények, munkadarabok, modellek, gyurmából készített szobrocskák; a falakon körbe grafikonok, táblázatok, dokumentumok, térképvázlatok, festmények, képek, textilmunkák. A székeken ülő "nézőközönség" soraiban tanárok, gyermekek mellett meghívott szülők is találhatóak. Bemutatkozás közben minden kiscsoport röviden ismerteti a végzett munkát, bemutatja alkotásait, elszavalja, előadja az általa írt történetet.

A lebontott "díszletek" értékesebb tartozékai növelik a szertár állományát, de értékesíthetők is a szülők, rokonok, ismerősök körében, elküldhetők a társiskola tanulóinak. A szárított virágokból díszcsokrok készíthetők. A legtekintélyesebb rajzok, írások kinyomtatva bekerülhetnek az iskola-újságba, a munkafüzetekbe. Iskolai nyomda hiányában a módszertani szaklapokban, gyermekújságokban publikálhatunk. Az önálló kezdeményezés tantárgyi, tanórai keretek között, időhiány miatt elsősorban az ismeretek alkalmazása, gyakorlása közben jöhet számításba. A szükséges időtöbblet az ismétlő-, rendszerező-, gyakorló órák összevonásával, óracserével biztosítható. Közös megegyezéssel az iskola egészére kiterjedő foglalkozás is szervezhető a téli és tavaszi szünetet megelőző néhány napon, illetve a tanév utolsó hetében komplex témahetet tartunk. (4)

Az iskolai gazdálkodás és az alternatív iskolák terjedése kihívást jelent a pedagógusképzésre. A tantárgyi (szaktárgyi) keretek feloldásával, a gazdálkodás előtérbe helyezésével lényegesen könnyebb lenne a pályakezdő pedagógus munkahelyi beilleszkedése, a kapcsolatteremtés a tanítványokkal, szülőkkel, tanátársakkal. A jelenlegi két szak helyett egy tanári szakot választva, ugyanannyi időtartam alatt a választott szaktárgy gazdálkodási vonatkozásainak megismerésére, több pszichológiai ismeret megszerzésére nyílna lehetőség, és nagyobb kitekintést biztosítana más szaktárgyak gazdálkodási vonatkozásainak betekintésébe is.

A különböző munkacsoportokhoz való önkéntes csatlakozással, válogatással sajátíthatná el a tanárjelölt a kapcsolatteremtő képességet, együttműködési készséget más szakos évfolyamtársakkal is. Az így elsajátított ismeretek, készségek (pl. újságszerkesztés, drámapedagógia, fotózás, könyvkötészet, modellezés stb.) a diplomán is rögzítve lennének a szaktárgy neve mellett felsorolva.

Összegezés

Az iskolai gazdálkodás az ismeretszerzés folyamatában a tárgyi, anyagi értékek mellett, azzal párhuzamosan szellemi értékek adás-vételét, előállítását, kicserélését is jelenti. A jövedelmezőség megkívánja a gyermek képességeihez, adottságaihoz igazított válogatási, választási lehetőségek kínálatát a tananyagban, szerszámokban, taneszközökben, időtartamban. A legtöbb lehetőséget az egész napos iskola kínálja.

IRODALOM

- Kaposi László: *Játékkönyv I-II., játékok a közösségformálás szolgálatában*. Gödöllői Művelődési Központ kiadása, 1984-1987
- Győri György szerkesztésében: *Didaktikai játékok*. Tankönyvkiadó, 1974.
- Vargha Balázs: *Játsszunk a szóval*. Móra Ferenc Könyvkiadó, 1974.
- Mezei Éva: *Játsszunk színházatl*. Móra Ferenc Könyvkiadó, 1979.
- Szenes Márta: *A pszichodráma alkalmazási lehetősége a főiskolai tanárképzésben*. Juhász Gyula Tanárképző Főiskola pszichológiai tanszék, Szeged, 1987.
- Solymár István; *A képzőművészet iskolája I-II.* Képzőművészeti Alap, 1977
- Gyulai Ferenc: *Fotóiskola*. Műszaki Kiadó, 1962.
- Öveges József: *Színes fizikai kísérletek a "semmiből"*. Móra Ferenc Könyvkiadó, 1977.
- R. Wesley: *Mindenki matematikája*. Gondolat, 1963.
- Balázs Lórántné: *Színes vegyészkedés*. Móra Ferenc Könyvkiadó, 1982.
- Stelly Lajos: *Csináld te is, pajtás*. Tankönyvkiadó, 1965.
- Adam Stodowy: *Szeretek barkácsolni*. Műszaki Könyvkiadó, 1984.
- Borbélyné Werstroch Ilona: *Ügyes kezek I-II.* Tankönyvkiadó, 1989.
- Heather Amery: *Kísérletek*. Novotrade Kiadó, 1989
- Vladár Ervin: *Mit készítsünk, mit rajzoljunk a történelemórára?* Tankönyvkiadó, 1970.
- Dr. Tóth Aurél: *Készítsd magad!* Mozgatható földrajzi eszközök általános iskolai tanulók és tanárok számára. Tankönyvkiadó, 1982.
- Perendy Mária: *Biológiai gyakorlatok kézikönyve*. Gondolat, 1980.
- Dr. Fehér György: *Állatpreparátumok készítése*. Mezőgazdasági Kiadó, 1971.
- Gerald Durrell és Lee Durrell: *Az amatőr természetbúvár*. Gondolat, 1987.
- Angela Wilkes: *Első természetbúvár könyvem*. Passage, 1990.
- Muraközy Tamás: *Kertészeti lexikon*. Mezőgazdasági Kiadó, 1963.
- Geoff Hamilton: *Az élet kertje*. Officina Nova, 1990
- Lányi György: *Állatkövelők kézikönyve*. Natura, 1985.

HIVATKOZÁSOK

- (1) Tapolczai Lapok, 1913. január 26. Ötven holdas fűztelep, állami faiskola, kertészet.
- (2) Tapolczai Lapok, 1932. szeptember 17. (Ez a generáció is ültessen...)
- (3) Freinet-vel könnyebb – Szöveggyűjtemény. 147. old. Hogyan folyik a tanítás? (Az esztergomi Vitéz János Tanítóképző Főiskola kiadványa, 1990.)
- (4) Új Pedagógiai Szemle 1991. 7-8. szám 172. old. Komplex témahét a tanév végén.

KISS FERENC

Konferencia az utolsó pillanatban

Tisztelt Kollégák! Mondanivalómat rövidre fogva három szempontból szeretném a konferenciát által felvetett kérdéseket megvilágítani. Közvéleménykutatást végeztem kerületünk pedagógusai között az osztályfőnökök helyzetéről, feladataikról. Megkérdeztem az osztályfőnökök szerepéről iskolánk 450 felső tagozatos diákját is, a válaszok összesítése után pedig némi tapasztalat levonására vállalkoztam. Kiegészíteném a képet azzal is, milyen pedagógiai felkészültséggel érkeznek hozzám az ELTE Tanárképző Főiskola magyar szakos tanárjelöltjei, akiknek kihelyezett gyakorlatvezetője vagyok.

A konferencia hírére először is átnéztem a tavalyi feljegyzéseimet, iskolánk hirdetőkönyvét és összegyűjtöttem az 1990/91-es tanév osztályfőnöki feladatait. Folyamatos és egyszeri feladatok

* Az osztályfőnök a mai iskolában címmel 1992. április 12-15-ig országos konferenciát rendezett Szombathelyen a Vas megyei Pedagógiai Intézet az OKI Iskolafejlesztési Központja és az Iskolafejlesztési Alapítvány. A Csokonai Program keretében zajló konferenciáról a későbbiekben részletes beszámolót közlünk. Most az egyik hozzászólást adjuk közre.